

EVLAT EDİNMEDE OLASI SORUNLAR VE RUH SAĞLIĞI AÇISINDAN YAKLAŞIM

Prof. Dr. Türkay Demir

İst. Ün. Cerrahpaşa Tıp Fak.

Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

Akla Gelen Bazı Sorular

- ⌘ Hangi yaşta evlat edinme daha uygundur?
- ⌘ Evlat edinmede akrabalara öncelik verilmeli midir?
- ⌘ 6-18 aylar arasındaki önemli gelişimsel süreçlerden dolayı evlat edinmeyle ilgili riskler artar mı?
- ⌘ Hangi yaştan itibaren çocuğun kendi rızası olmadan evlat edinme olmamalıdır?
- ⌘ Çocuğun biyolojik anababasının yanında olmasının onun için en iyisi olduğu genel kabul görüyor. Peki anababa hangi düzeyde patolojik olduğunda çocuğun onlardan ayrılması gerekir?

Sorular

- ⌘ Hangi yaşıta ve dönemde çocuğa evlat edinilmiş olduğu söylenmelidir?
- ⌘ Farklı ulustan ve farklı ırktan evlat edinmeler daha riskli midir?
- ⌘ Çocuğa ve evlat edinen aileye biyolojik anababa hakkında ne kadar bilgi verilmelidir?
- ⌘ Çocuklar hangi yaştan itibaren biyolojik anababalarıyla ilgili bilgi alma hakkına sahip olmalıdır?

Sorular

- ⌘ Evlat edinilen çocuklarda gelişimsel, davranışsal ve ruhsal sorunlar daha sık mı görülür?
- ⌘ Evlat edinilen çocukların özellikle risk altında olduğu ruhsal-davranışsal sorunlar var mıdır?
- ⌘ Tek anne ya da babanın olduğu, anababanın eşcinsel olduğu, azınlık mensubu olduğu durumlarda evlat edinme riskli midir?

- ⌘ İsteyen herkes anababa olabilirken evlat edinmek için birçok şart aranması nedendir?
- ⌘ Aile romansı evlat edinenlerde nasıl yaşanır?
- ⌘ Her gelişimsel dönemde evlat edinilmiş olmayla ilgili açıklamalar nasıl değişir?
- ⌘ Biyolojik anababaya ilişkin bilginin mutlak olarak gizli kalması gereken durumlar var mıdır?

Evlat edinme zamanı

- ⌘ Genellikle kabul gören ve benimsenen görüş “ne kadar erken olursa o kadar iyidir” biçimindedir.
- ⌘ Pratik düzenlemelerle bu çabukluk sağlanabilir, ama kurumsal evlat edinmede prosedürel gecikmeler sık
- ⌘ Anababa ve çocuğun eşleştirilmesinin iyi yapılabilmesi ihtiyacıyla çabuk davranma gerekliliği arasında bir çelişki ortaya çıkar

- ⌘ Evlat edinmede doğal süreçlerde olduğu gibi herkes için geçerli olan ve kestirilebilen bir zamansal program yoktur.
- ⌘ Yani hamileliğin 9 ay sürmesi ve adım adım izlenebilmesi gibi bir süreç yoktur
- ⌘ Anababanın başvuru sırasında yüksek bir motivasyona sahip olduğu düşünülebilir
- ⌘ Bekleme süresi uzadıkça bu motivasyon düşecektir

- ⌘ İlk altı ayda bebekler için seçici bağlanma henüz tam olarak gelişmediği, anne ayrı bir birey olarak değil bir işlev olarak algılandığı için evlat edinme bu aşamada görece kolaydır.
- ⌘ Daha sonraki dönemde yani 6-18 ay arasında gelişimsel olarak evlat edinilen bebek bakım verenin sürekliliğindeki değişikliklere daha duyarlıdır. O yüzden bu durum akılda tutularak düzenleme yapılmalıdır.

- ⌘ Biyolojik anababasının yanında olamayacak çocuk için en iyi ikinci seçenek kurum bakımı dışında bir aile ortamında kalmaktır. Yakın ve sürekli ilişki bebeğin hayatta kalması ve gelişmesi için elzemdir.
- ⌘ Spitz'in çalışmalarından beri kurum bakımına karşı yeterliliği sorgulanabilecek bir sürekli bakım verenin bile bebek için çok daha iyi olduğu bilinmektedir.

- ⌘ Başlangıçta bile ilk ve en önemli bağı yitirmiş bir bebek bir yanda, ideal çocuğunu yitirmiş, ona sahip olamayan anne diğer yanda zorlu ve zorlayıcı bir zeminde ilişki geliştirirler.
- ⌘ Winnicott, meşhur aforizmasında: “Bebek diye bir şey yoktur” derken, anne ile bebeğin birlikteliğini vurgular.

- ⌘ Bu birliktelik annenin zihninde ve arzusunda başlar.
- ⌘ Bebeğin erken gelişimsel görevlerinden birisi nefretiyle başa çıkmasıdır. Bunu annesinin yardımıyla yapacaktır.
- ⌘ Winnicott'a göre anne bebeğinden, daha bebeği ondan nefret etmeden nefret eder. Sevgi ve nefret madalyonun iki yüzünü temsil eder.

- ⌘ Bebeğin nefretiyle ne yapacağını öğrenmesi için annesinin ona yol gösterebilmesi gerekir.
- ⌘ Ama evlat edinmiş annelerde sorun şudur ki; bebeğinden sağlıklı bir biçimde nefret etmek bu anneler için çok zordur.
- ⌘ Madalyonun her iki yüzünde de sevgi olmak zorundadır. Evlat edinme sürecinde sevgi dışında bir duygunun yeri yok gibidir. Nefret kabul edilemez.

- ⌘ Ama annenin kendi nefretini kabul edemediği bir ilişkide bebek de ne yapacağını bilemez.
- ⌘ Bu durumda bebek nefretini saklamak, gizlemek zorunda kalır ve iřleyemez.
- ⌘ Bebeğin ihtiyaçı kendisi insafsızca saldırırken annenin buna dayanabilmesi ve bunun için intikam almamasıdır.

- ⌘ Bu yolla bebek tümgüçlülüğünden vazgeçebilme, dünyayı büyüsel biçimde yıkmak yerine sağlıklı biçimde ağlama, tekmeleme, nefret etme imkanına kavuşur.
- ⌘ Bu agresyonun işlenmesi bebeğin toplumsallaşmasına katkıda bulunur.
- ⌘ Peki dünya zaten yıkılmışsa, her çocuğun bilinçdışı korkusu olan düşme ve zarar görme, terk edilme zaten gerçekleşmişse ne olur?

- ⌘ Öte yandan anne kendisini biyolojik anne ile rekabet halinde bulacaktır.
- ⌘ Bazen kendisini onun karşısında dezavantajlı hissedecektir. Kayıp ve reddedilme korkusu olacaktır.
- ⌘ Annenin biyolojik anneye ilişkin nefret-minnet duygularını işleyebilmesi de kolay değildir.
- ⌘ Tüm bunlar evlat edinenin çocuğun anababası olduğu kadar bir ölçüde terapisti de olacağı anlamına gelir.

- ⌘ Olađan durumda ocuk kendi varoluşunu doğal olarak düşünür ve kendisini dünyaya getirenlere şükran duyma ihtiyacı olmaz.
- ⌘ Anababası kendileri için de zevkli ve istenir olan bir sürecin sonunda onu dünyaya getirmiştir.
- ⌘ Ama evlat edinen aileye karşı daha karışık ve çelişkili duygular söz konusudur. Kendisini asıl anababasından ayıran kişilere duyduğu düşmanlıkla şükran duygusu yan yanadır.

Söyleme-Açıklama

- ⌘ Evlat edinme konusunda en sık tartışılan konu çocuğa durumu hakkında ne zaman bilgi verileceğidir.
- ⌘ Aslında çok küçük çocuklarda (yani ilk 3 yıl) bu soru çocuğun henüz ilgi alanına giren bir soru değildir.
- ⌘ Çocuğun gereksinimleri ve gelişimsel düzeyi düşünüldüğünde çoğu çocuk için bu dönem eğer kendiliğinden bir gereklilik oluşmamışsa erken olarak düşünülebilir.

- ⌘ Çok küçük çocuklarda evlat edinme sürecini terk edilme ve reddedilme fantezilerini ve korkularını uyandırmadan açıklamak mümkün olmayabilir.
- ⌘ Çocukların nereden geldikleriyle doğal olarak meşgul oldukları dönemde sorularına gerçeğe çelişmeyen yanıtlar vermek uygundur.
- ⌘ Çok küçük çocuklara (ilk üç yıl) dahi evlat edinilmiş olduklarını açıklama görüşünü savunanlar da vardır.
- ⌘ 3 yaşında da evlat edinilme bilişsel olarak kavranması zor bir konu olsa da bu yaştan sonra sonra artık güven konusu daha önemlidir.

- ⌘ Söyleme-açıklama eylemi bir anlık bir iş olmayıp kademeli bir süreci ifade eder.
- ⌘ Açıklama çocuğun yaşına ve gelişimine göre pek çok defa yinelenen, yenilenen, değiştirilen bir açıklamadır.
- ⌘ Bilişsel olduğu kadar duygusal olarak da kavranması ve sindirilmesi gereken bir süreçtir.
- ⌘ Sorulmamış sorulara yanıt vermek konusunda temkinli olmak gerekir. Talep edilmemiş bilgileri çocuğun üstüne boca etmemelidir.

Duruma açıklamadaki sorunlar

- ⌘ Açıklama konusunda evlat edinen anababanın yaşadığı zorluklar, endişeler
- ⌘ Biyolojik anababanın kendisini neden verdiği ile ilgili sorular
- ⌘ Reddedilme, terk edilme ile ilgili sorulara verilebilecek yanıtlar

- ⌘ Uzun yılların deneyimi bu konuda bazı temel ilkeler oluşturmaya yardımcı olsa da zamanla yeni sorunlar da ortaya çıkıyor.
- ⌘ Biyolojik anababayla ilgili olumsuz ifadeler kullanmamak bunlardan birisidir.
- ⌘ Ancak bu söylendiği kolaylıkla uygulanabilecek bir şey de değildir.
- ⌘ Çocuğun sorularının çoğunlukla bilişsel değil duygusal düzeyde yanıtlanması gerektiğini hatırlamak gerekir.

- ⌘ Çocuklar genellikle kendilerinin biyolojik anababaları tarafından istenmiş olmalarını bekler ve sevildiklerini, ancak bir mecburiyet karşısında evlat edinilmek için verildiklerini umarlar.
- ⌘ Ishiguro'nun Beni Asla Bırakma romanındaki klon çocukların ölüme karşı duyarsız tutumları, bir anababa tarafından arzulanmamış olmanın yaşama tutunmada yarattığı zorluğu anlatır.

Çocukların Tutumları

- ⌘ Hamile annenin, doğuracağı çocuğa bakamayacağını bilmesi daha fetüs iken bile onu etkileyebilir.
- ⌘ Okul öncesi dönemde çocuklar kendilerine verilen bilginin anlam ve önemini iyi kavrayamazlar. Bunun iyi mi kötü mü olduğunu bilemezler. Bu dönemde konuyu anlamalarından daha önemli olan anababalarına güvenebilmeleridir.

- ⌘ Bazı evlerde hem biyolojik çocuklar hem evlat edinilen çocuklar vardır ve her iki taraf da karşı tarafın daha değerli bulunduğunu düşünebilir.
- ⌘ Okul çağındaki çocuklar biyolojik anababa ile evlat edinenler arasındaki ayrımı yapabilirler.
- ⌘ Bazı çocuklar bir tür ruhsal savunmayla evlat edinmenin çok iyi olduğunu düşünmeye geçebilirler.
- ⌘ Konuya hiç ilgi göstermiyor görünen çocuklar da vardır.

- ⌘ Bu yařlarda doęum gűnleri özellikle önemli olabilir. (Biyolojik anababanın onlara ulařacaęı beklentisi artar.)
- ⌘ Sınırları zorlama ve sinama bu yař döneminde soru sorma ve anlamamanın bir biçimi haline dnűşebilir.
- ⌘ Okul műfredatında doğal olarak ortaya çıkan konularla ilgili sorunlar olabilir. Ailenin köklerine ilişkin konular, aile ağaçları, akrabalık konuları gibi temalara ocuk okul ortamında hazırlıksız yakalanabilir.

- ⌘ Ergenlik döneminde de kimliğini arayan genç ve ailesi için bazı güçlükler vardır. (In Treatment)
- ⌘ Davranışsal sorunlar sıklaşabilir. Bu dönemde özellikle davranışsal sorunlar nedeniyle psikiyatri kliniklerine başvurular nadir değildir.
- ⌘ Evlat edinen anne ve baba arasındaki evlilik sorunları ve boşanmalar da ergenleri çok etkileyebilir.

- ⌘ Ergenlik ve genç erişkinlikteki korkulardan birisi de gelecekte bir biyolojik yakınıyla evlenme ya da ilişkiye girme korkusudur.
- ⌘ Daha da ileriki yaşlarda ise kendi çocuklarına durumunu açıklamak gibi yeni gereklilikler oluşabilir.
- ⌘ Evlat edinilmiş çocuklar kendi çocuklarına sahip olduklarında kan bağıyla bağlı oldukları ilk akrabalarıyla duygusal bağlanmalarında da duruma özgü zorluklar yaşayabilmektedirler.

Evlat Edinilen Çocukların Psikiyatrik Durumları

- ⌘ ABD verilerine göre evlat edinenlerin oranı toplumda %2 civarında olup psikiyatrik kliniklerde bunun 2-8 katıyla temsil edilmektedirler.
- ⌘ Genel olarak denebilir ki evlat edinilen çocukların özel sağlık gereksinimleri daha fazladır.
- ⌘ Öğrenme bozuklukları, gelişimsel gecikmeler ve ruhsal bozukluklar bu grupta daha fazla görülmektedir.
- ⌘ Ancak bu çocuklar biyolojik çocuklara nazaran daha sık kontrol muayenelerine gitmekte ve daha fazla ruhsal yardım alabilmektedir

Klinik yardım ne zaman gerekli?

- ⌘ Eğer evlat edinilmiş çocuk gelişiminin bir noktasında takılmış ve ilerleyemiyor gibiyse, örneğin ilişkinin sürekliliğini test etme aşamasına saplanmışsa ya da evlat edinildiği bilgisini işlemede evlat edinen anababayı suçlamaktan başka bir şey üretemiyor hale gelmişse yardım gereklidir.

- ⌘ Evlat edinilmiş çocuklar kendi gelişimsel yaşlarına uygun görevlerden uzaklaşmışlarsa yardım gereklidir. Davranışsal ve duygusal sorunları yoğunsa psikiyatrik yardım yerinde olacaktır. Bazen evlat edinilmişler için anababalarıyla konuşmak rahat değildir ve bazı duygularının ifadesi tedavi ekibiyle konuşurken çok daha kolaydır.